

Mens en Wereld

EIGENLIJK zijn ouders de meest inconsequente lieden op aarde. Niet dat onze kinderen dat vinden, och nee, in hun ogen zijn we gewoon sufferds, die een enkele keer nog wel eens aardig uit de hoek kunnen komen. Dat ligt dan vooral niet aan ons, laten we niet tijd worden, maar dat is dan te danken aan de manier, waarop zij ons 'versierd' hebben, zodat we er eenvoudig niet onderuit konden om onze toestemming voor iets te geven. We kunnen ons vleien met de gedachte, dat we ook 'nee' hadden kunnen zeggen. Dat is dan fijn, dan hebben we tenminste toch nog iets.

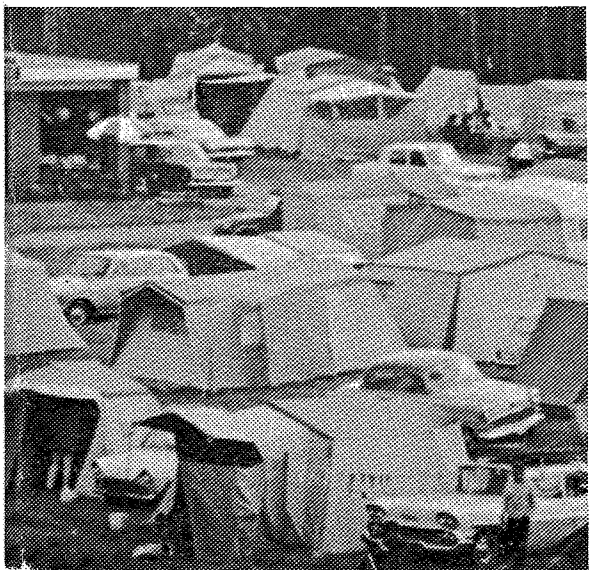
Nu ja, dat 'nee' hebben we gezegd, in 't begin. Een beetje aarzelend, zo van: 'Grut, kind, hoe haal je dat nou in je hoofd: kamperen met de hele klas (4e klas gymnasium) en dat nog wel in de herfstvakantie, begin november! En zonder volwassen leiding! Dat kan nooit goed gaan.'

Nou, daar ben je dan natuurlijk weer ouders voor, hè, metéén het allerslechtste denken, geen greintje vertrouwen in je kinderen. Of die kinderen (16 jaar) zelf geen verantwoordelijkheidsgevoel genoeg hebben! Je probeert het nog even met een paar blaas- en longontstekingen en een fikse verkoudheid voor de rest van de winter, maar ach jé, dan vind je de volgende dag lange lijsten met wat ze mee moeten nemen: warme pyjama's, warme sokken en broeken en truien, aspirine, een koortsthermometer, kruiden, aan alles hebben ze gedacht en zo serieus.

'En we leggen kranten onder het tentzeil, mam, dat isoleert goed en als ik dan jullie donzen slaapzak mag hebben, met de mijne eroverheen en nog een paar dekens en o ja, of jullie dan een deel van de kampeerspullen naar het terrein willen brengen met de auto, dan hoeven wij 't niet mee te nemen op de fiets. Andere ouders komen ook, met de tenten en zo.

Er is veel gebeld tussen de ouders en zijn veel zuchten geslaakt en we hebben eenmaal gedruimd voor slecht weer en stormen en nachtvorsten, zodat het niet door zou kunnen gaan (gemeen zijn ouders ook, maar altijd voor 't bestwil van de kinderen!), maar 't heeft niet mogen baten. Vanmorgen hebben we ze weggebracht. Er waren veel ouders, die er allemaal toch ook wel plezier in kregen, toen ze dat enthousiaste stelletje jongelui hielpen met tenten opzetten en gasflessen aansluiten.

'Als het nu maar goed weer blijft', hoopten we uit het diepst van ons hart, want ouders zijn inconsequent, dat is een feit.

Belangwekkende enquête over geloof en ongeloof

HET tijdschrift 'Margriet' heeft aan Attwood Statistics in Nederland de opdracht gegeven om, op uitgebreide schaal, een onderzoek in te stellen omtrent een groot aantal zaken, die betrekking hebben op, of verband houden met de godsdienst in Nederland. Er zijn, in twee opeenvolgende nummers van Margriet, (15 en 29 oktober) de eerste resultaten gepubliceerd en er komen nog twee nummers. Temidden van de advertenties, na enig zoeken, vindt men de uitkomsten van deze goed geleide, objectieve en wetenschappelijk verantwoorde enquête. Bij het vaststellen van de vragen en het geven van commentaar werd de redactie van 'Margriet' bijgestaan door een 'commissie van deskundige helpers' zoals zij het noemt, waarin zitting hadden rabbijn dr. J. Soetendorp, van de Liberaal Joodse Gemeente, dominee A. Klamer, een bekend radiopastor, prof. G. H. Zeegers, een rooms-katholieke socioloog en, laat ik zeggen voor de buitenkerkelijken het echtpaar Viruly, de vliegenier-schrijver en zijn vrouw, de actrice Mary Dresselhuys. De redactie had, vanzelfsprekend, het recht om in deze commissie te vragen wie zij wil, en ik wil ook geen kritiek uiten op de keuze van het echtpaar Viruly, al 'vertegenwoordigen' zij wel een wonderlijke schare, de buitenkerkelijken. Neen, de kritiek op de redactie geldt, dat het juist was geweest om bij deze commissie een deskundige humanist, een lid van het H.V. uit te nodigen omdat zijn kijk op de vragen en zijn commentaar nog wel eens nuttig had kunnen zijn. Nu heeft het H.V. alleen meegewerkt door het beschikbaar stellen van de ledenlijst, opdat er een duidelijker statistisch beeld zou ontstaan, dan uit een steekproef zou blijken.

Datzelfde geldt voor de gereformeerden in

Nederland. Er zijn door de enquêteurs extra gesprekken gevoerd met gereformeerden en uit de ledenlijst van het H.V. is een aparte steekproef getrokken, die in de ondervragingen werden opgenomen. Het aantal ondervraagden is zo gekozen, dat het een betrouwbaar beeld geeft van Nederland. Er werden alleen Nederlanders van boven de 17 jaar ondervraagd. De steekproef is representatief voor het gehele land.

Er blijkt, dat 67 pct van de ondervraagden aangesloten zijn bij een kerkgenootschap, of godsdienstige groepering (35 pct R.K., 20 pct Hervormd, 8 pct Gereformeerd, 4 pct bij een andere kerk of groepering). Er blijkt ook uit, dat 33 pct van de ondervraagden niet zijn aangesloten bij een kerk of een godsdienstige groepering. Dit cijfer is zo opvallend, omdat bij de laatste volkstelling, in 1960, dit percentage 19 pct was.

NU is het wel zeker, dat het aantal buitenkerkelijken toeneemt, maar dat het van 1960 tot 1966 veertien procent zou zijn gestegen is wel hoogst onwaarschijnlijk. De commissie heeft dit besproken met functionarissen van het Centraal Bureau van de Statistiek; de betrokkenen werden het eens dat de oorzaken van het opmerkelijke verschil waren:

1. de toename van het aantal onkerkelijken;
2. de mogelijke 2½ pct verschil, veroorzaakt door de steekproef;
3. het verschil in vraagstelling tussen de volkstelling en deze enquête en
4. het verschil in benadering van de ondervraagden.

De antwoorden op de 'Margriet'-enquête zullen oprechter zijn dan op de volkstellingsvragen want onder het volkstellingsformu-

(Zie verder pag. 3)

**Uitgave van het Humanistisch Verbond – Verschijnt om de veertien dagen
21ste jaargang no 21 – 12 november 1966**

Kritisch allerlei

door D. Roethof-Ensing

Onze taal I

Het leven in een steeds 'wijdere wereld' brengt, wat het taalgebruik betreft, vaak met zich, dat allerlei vreemde woorden ons taalgebied binnendringen. Soms is dat noodzakelijk en wij denken daarbij aan termen, woorden en uitdrukkingen voor sommige taken van wetenschap en techniek, die welhaast 'internationaal' gebezigd worden. Soms echter gebeurt het volkomen overbodig en de meest sprekende voorbeelden vinden wij dagelijks in de teksten van advertenties, waarin een korte jas voor in de auto stevast een carcoat moet heten, een avondjurk een robe en de man die de teksten opstelt een copywriter. Velen ook vinden het bepaald 'bon ton' hun conversatie met Engelse of Franse woorden te doorspekken. Huiselijk gezegd zou men het zo kunnen stellen: spreek je moer's taal maar, zolang dat kan. Wat echter gebeurde tijdens de prijsuitreiking van het Grand Gala du disque classique (alweer zo'n pakkende Nederlandse titel!) is bovenstaande stelling op onfatsoenlijke wijze te ver drijven. Wat was namelijk het geval? Leest u even mee wat de Nieuwe Rotterdamse Courant er over schreef: *Een bedenkelijk aspect van de commercie (of liever van de smaad van de massa) was de mededeling van minister Vrolijk dat de Edisonwinnaars niet in hun eigen landstaal zouden worden toegesproken, maar dat dit in het Nederlands zou gebeuren - ter wille en op aandrang van de televisiekijkers. Dit bijzonder onhofelijk gebaar tegenover de prijswinnaars, die toch het middelpunt van het geheel hadden moeten zijn, leidde tot enige onnodige schutterige momenten bij de prijsuitreiking.*

Nu kwam er in dit geval nog bij dat de televisieuitzending van dit gedeelte ongeveer een uur later plaats vond dan de radio-uitzending direct van uit het Concertgebouw! Was er geen gelegenheid geweest tot een vertaling, zoals men dikwijls toepast tijdens nieuwsuitzendingen uit het buitenland? Dan was men hoffelijk geweest tegenover de gasten zowel als tegen het Nederlandse publiek.

Onze taal II

Uit een van de (vele) reclameblaadjes in de brievenbus:

een elegante herfstpullover, fully fashioned, in biljard, brique en raf.

U kunt bij ons ook kiezen uit de nieuwste herfsttinten: cyclone, botel en eucalipto.

Pief, paf, poef, Paultje is een...
In het Algemeen Dagblad stond een interview met de man, die de bijnaam Pistolen Paultje draagt. 'Overal ter wereld waar behoefte

is aan wapens, ben ik ook, is zijn devies.' Lange tijd reeds heeft Pistolen Paultje de onderwereld in vele wereldsteden aan wapens geholpen, nauwlettend gadegeslagen door rechercheurs uit evenzovele steden.

Pistolen Paultje echter handelt nu ook in afliuisterapparaten en daarmee oefent hij een praktijk boven de grond uit, waar zeer velen mee gemoeid kunnen zijn.

De privacy is naar de maan, zegt hij. Hij toont een heel arsenaal van geheime afliuisterapparaten waarvan reikwijdte en mogelijkheden groter worden, naar gelang de prijs hoger is.

Zo is er een toestelletje dat via de autoradio gebruikt kan worden, men zit bijvoorbeeld in zijn auto bij iemand voor de deur, schakelt het toestel in en... is in staat de gesprekken te volgen die binnenshuis worden gevoerd. Pistolen Paultje levert het voor f 275,-, wat bijzonder concurrerend is met hetgeen het buitenland op dat gebied aanbiedt. Wie het artikel in zijn geheel heeft gelezen, denkt aan Orwell's boek '1984', denkt aan de griezelige consequenties van zulke apparaten in handen van zulke figuren.

De heer Sydney J. van den Bergh, lid van de Eerste Kamer, is degene geweest die de minister van Justitie vragen stelde over maatregelen, die genomen zullen moeten worden tegen mensen als Pistolen Paultje en diens uitvindingen en die daarmee getoond heeft een belangrijk aspect van de vrijheid in onze moderne samenleving op zijn juiste waarde te schatten.

In 't lang, thuis

Als men die wezentjes ziet lopen, de bonte kousen onder het prille minirokje uit, vraagt men zich wel af, nu de dagen zo kil worden en men zelf een zekere leeftijds-grens gepasseerd is, of 'die schapen het nou niet koud hebben.' De toch al overbelaste huisartsen zullen het druk krijgen met vele langdurige blaasontstekingen...

Maar kom, wie opvallen wil, zal zich ook veel moeten laten welgevallen, ook koude, ook honende blikken, ook de opmerkingen van moeders, die gaan in de trant van: als je er zo bij moest lopen, huilde je je de ogen uit je hoofd... Want dat alles hoort er bij, het maakt 't alleen maar zaliger. Maar als we dan in het Parool lezen: *toch neemt de wens toe om als het werk gedaan is, de avondmaaltijd achter de rug en, de winteravond bij boek of tv zich voor haar uitstrekt, iets langs en warm aan te doen, en we zien plaatjes erbij van enkellange oerdikke gehaakte rokken en fijne truien met kabelpatronen, als de moderedactrice dan verder gaat met te zeggen: een lange rok, dat flatteert ons allen, maakt slank en dóét*

iets voor ons, mogen wij dan stellen dat er met de mode op zijn minst iets vreemds aan de hand is?

Portier bepaalt de shade

Met een bloedende wond boven het linkeroog, die was veroorzaakt door een kogeltje uit een windbuks van zijn vriend, is gisteren een zestienjarige scholier door de dienstdoende vrouwelijke portier van het Julianaziekenhuis in de Ter Haarstraat doorgestuurd naar de eerste hulppost van het Wilhelmina Gasthuis. Daar werd de jongen onmiddellijk behandeld. Het bukskogeltje werd operatief verwijderd, waarna hij naar huis kon gaan. Aldus Het Parool.

De verslaggever heeft later gevraagd naar het systeem, waarbij de dienstdoende portier uitmaakt of het letsel waarvoor iemand hulp inroep inderdaad zo ernstig is, dat onmiddellijk dient te worden ingegrepen. Vermeld moet worden dat het Julianaziekenhuis te Amsterdam niet over een eerste hulppost beschikt, waardoor men welhaast noodgedwongen tot een selectie komen moet. Maar nu interesseren ons toch enkele zaken wel; ten eerste: zijn er in een grote stad als Amsterdam wel voldoende van deze eerstehulp-posten ingericht?; ten tweede: moet een portier (de geneesheer-directeur vertelde dat de hoofdportier een EHBO-opleiding heeft genoten en dat op overige uren de dienst wordt waargenomen door een medisch student of een vrouw) uitmaken welk letsel dringende hulp behoeft?

Wij geloven niet dat men van een leek - ook niet van een leek met een EHBO-diploma - eisen mag, gevallen van lichamelijk letsel te beoordelen en zo iemand het risico te laten lopen (en met hem de patiënt!) een beoordelingsfout te maken. Zulk een verantwoordelijkheid legde men in ervaren handen. En straks verwijst de portierster naar de geneesheer-directeur, deze op zijn beurt verwijst naar het Wilhelminagasthuis, daar steekt men de vinger op tegen de gemeente en dan moet de gemeente weer antwoorden dat het personeelsgebrek juist in deze de

mens dienende beroepen zo groot is, dat een voldoende aantal eerstehulp-posten niet in te richten valt. En wie is, wat je noemt, het slachtoffer? De jongen met het kogeltje in z'n voorhoofd o.a.

Eerst meer lezen

Nu Von Schirach en Speer samen Spandau verlaten hebben, blijft nog altijd Rudolf Hess in de gevangenis achter. Hij wandelt soms, bewaakt door wachters uit Engeland, Frankrijk, Amerika en Rusland, in de tuin, maar meestal verblijft hij rustig in zijn cel. Het Parool heeft een verslaggever naar de vrouw en de zoon van Hess gestuurd, die ergens in een Beiers dorpje wonen. De verslaggever vroeg zoon Wolf (wiens peetvader Adolf Hitler was) naar zijn gedachten over het nationaal-socialisme en het Derde Rijk.

Wolf's antwoord is onthullend en beangstigend tegelijk, want hoeven die in een veel minder markante en moeilijke positie zitten als deze zoon, denken op eenzelfde manier over de (wan)daden van hun vaders?

Je hoort zoveel verschillende dingen. De een zegt dat het slecht was, de ander goed. Je weet niet wat je er van denken moet. Ik heb pas weer een boek gelezen van iemand die schreef, dat er voor de oorlog maar één keus was: nationaal-socialisme of communisme. Nou ja, ik heb ook gelezen dat alle partijen voor de oorlog antisemitisch waren. Je kunt er niet over oordelen. Er is nog zoveel in de archieven van Amerika en Rusland, allemaal dingen die geheim zijn. Dat zou je allemaal eerst moeten lezen.

Misschien dat Wolf niet genoeg heeft aan de bewijslast die via films, foto's, documenten en boeken bij honderden te zien en te lezen zijn en is hij sterk genoeg om na dat alles te hebben verwerkt, nog vol te houden dat je er niet over kunt oordelen. Misschien zijn de jongeren die diep geschokt onlangs naar de uitzending van Peter Weiss's 'Het onderzoek' hebben zitten kijken wel het soort slappelingen uit wie nimmer een ware Wehrmachtman zou hebben kunnen groeien.

Ik ben een breekbaar geval.

Neem nu bijvoorbeeld de slagaderkweszie:

een hondsdolle hond mag ik niet met de hand, maar moet ik bepaald met een stok van mij afslaan, nogal omslachtig.

Verkeer kan ik uitsluitend ontgaan op oversteekplaatsen, met armgezwai, 't gevaar in dit geval hangt samen met de weerstand van het skelet.

Ik ben, kortom, een wezen dat huist in een nest van koffie, thee en tabak.

Daarbuiten ben ik beklagbaar.

JAN A. EMMENS

Uit 'Autobiografisch woordenboek' - uitgave: G. A. van Oorschot, Amsterdam (1963).

Mening van Indiase humanisten over:

Bommen op Noord-Vietnam

ZONDER commentaar geven wij u de vertaling van een hoofdartikel van ons zusterorgaan uit India. *'The Radical Humanist'*, van 10 juli 1966, getiteld 'Bombing in North Vietnam'.

'Niemand zal of kan gelukkig zijn met de uitbreiding van de Amerikaanse bombardementen op Hanoi en Haifong. De bombardementen werden beperkt tot olie-opslagplaatsen en bevoorradingscentra en er werd zorgvuldig op toegezien dat burgers en hun bezittingen geen schade zouden krijgen. Maar kan men er zeker van zijn, dat er niet verder gebombardeerd zal worden en dat niet, op zeker moment, de stad Hanoi en de haven van Haifong door bommen getroffen zullen worden? Dit hangt niet af van de wil van Amerika, maar van de logica van de oorlog.

De (Indiase) minister van Buitenlandse Zaken, Swaran Singh, heeft de 'grote bezorgdheid en smart' van de regering tot uitdrukking gebracht. De Britse premier Wilson betreurde het bombarderen. Soortgelijke gevoelens werden geuit door vele landen, erkende vrienden van Amerika. Communistische landen als Rusland veroordeelden heftiger en China was de felste veroordeler toen het sprak van een 'nieuwe afschuwelijke misdaad' en van 'de wanhoopsdaad van een in het nauw gedreven beest'.

Het is gemakkelijk om kritiek te hebben op Amerika en om te veroordelen. Zij, die wensen dat Amerika zich terugtrekt en die dus Zuid-Vietnam over willen geven aan de Chinese en de Noordvietnamese communisten hebben geen problemen. Maar anderen zien de zaken niet zo eenvoudig. Hun verantwoordelijkheid moet een alternatieve oplossing aan Amerika voorstellen. President Johnson heeft, sprekend voor de regering, zich ettelijke malen bereid verklaard om met de oorlog op te houden, op voorwaarde, dat de andere zijde er ook mee zal ophouden. Hij zei: 'Wij willen liever praten dan vechten... Er hoeven geen voorwaarden gesteld te worden. Het enig nodige is een kamer en een tafel en mensen die overleggen willen... Dat is een weg om een einde te maken aan de strijd. Het is een weg om een einde te maken aan het doden in het zuiden en het bombarderen in het noorden'. Arthur Goldberg gaf uiting aan hetzelfde gevoel toen

hij in een brief aan de voorzitter van de Veiligheidsraad schreef: 'Wij zoeken een weg om een einde te maken aan het bombarderen en het infiltreren, aan doden en terrorisme en alle vormen van geweld door alle partijen.'

Maar al deze vredesplannen, al deze plannen om de vijandelijkheden te staken hebben tot nog toe geen gehoor gevonden. Zij zijn niet alleen verworpen, maar zij worden veroordeeld als bedrog, als trucs en list, en volgende stappen worden gezet om de oorlog in Vietnam voort te zetten en uit te breiden.

Wat kunnen de V.S. onder deze omstandigheden doen? De nederlaag erkennen en zich terugtrekken en daarmee de Zuid-Vietnamezen aan de genade overgeven van de communisten, die zij zo lang bestreden hebben? Geen trotse en machtige staat zal ooit zo'n onwaardig besluit nemen.

Er moet een andere weg gevonden worden om een einde te maken aan dit blijvende gevaar van een zich uitbreidende oorlog. Andere mogelijkheden moeten daadwerkelijk

tussenbeide komen om een eind te maken aan de oorlog op voor beide zijden aanvaardbare voorwaarden. Een bijzondere verantwoordelijkheid in deze rust op India, niet alleen als voorzitter van de internationale controle-commissie maar ook als een buurman, wezenlijk geïnteresseerd in de vrede en de vrijheid van Zuid-Vietnam. China in dit gebied in bedwang te houden is niet alleen Amerika's verantwoordelijkheid. Het is evenzeer, ja nog eerder de verantwoordelijkheid van de vrije staten van Azië. Dit besef moet onze reactie leiden op de jongste bombardementen. Het bombarderen kan ongewenst zijn omdat het een verandering vormt voor Noord-Vietnam om aan de conferentietafel te gaan zitten. Het kan ook ongewenst zijn omdat het leven en bezittingen vernietigt en omdat het de oorlog uitbreidt.

Maar wij kunnen onszelf niet in slaap sussen met woorden van afkeuring of veroordeling. Wij moeten de verantwoordelijkheid op ons nemen om effectieve wegen te vinden om een einde aan de oorlog te maken, die automatisch zal leiden tot het ophouden van het bombarderen.'

Tot zover *The Radical Humanist*. Het is goed om te weten hoe onze geestverwanten in India de zaak van Vietnam beschouwen.

Belangwekkende enquête over geloof en ongeloof

(Vervolg van pag. 1)

lier moet een handtekening staan en deze enquête was volstrekt anoniem.

Het verschil is het opmerkelijkst bij de Nederlands Hervormden. Volgens de volkstelling waren 30 pct van de bevolking Hervormd, volgens de enquête 20 pct.

Maar het getal dat ons in 't bijzonder interesseert, is dat van de onkerkelijken. Van de 33 pct beschouwen 5 pct van de onder-vraagde vrouwen en 9 pct van de mannen zich als humanist, al of niet aangesloten bij het H.V.

Buitengewoon interessant is het antwoord op de vraag of politiek en godsdienst los van elkaar moeten staan of niet. Achtenvijftig procent van de ondervraagden zeggen los van elkaar, 32 pct zeggen niet los van elkaar, 7 pct verklaren, dat het ervan afhangt en 3 pct hebben geen mening. Van de Hervormden zijn 54 pct van mening, dat politiek en godsdienst los van elkaar moeten zijn en 52 pct van de katholieken menen hetzelfde.

Bij al het praten, schrijven, debatteren en

klagen over de verzuiling zijn dit sprekende en hoopvolle cijfers. De resultaten zijn minder hoopvol voor de toekomst van de partijen op godsdienstige grondslag. Het sterkste bolwerk van de eenheidsopvatting wordt door de Gereformeerden gevormd; 80 pct van hen willen politiek en godsdienst niet los van elkaar zien.

Als deze trend zich voortzet zouden wij in de naaste toekomst wel eens een revolutionaire ontwikkeling kunnen beleven in ons partijstelsel.

Ik geef u nog, zonder verband, een paar cijfers uit het tweede deel van de enquête. Is het niet opvallend, dat 57 pct van de katholieken het onjuist vinden, dat hun geestelijken niet mogen trouwen? Is het niet opmerkelijk, dat 69 pct van de gereformeerden in Nederland zich tegen de apartheidspolitiek van Z.-Afrika verklaren?

Ik gaf u een paar interessante cijfers uit de Margriet-enquête. Als alle resultaten bekend zijn zullen wij erop terugkomen en dan zullen wij commentaar geven op de opzienbarende cijfers.

B.

De vrijheid van de filosofie en de gebondenheid van de filosoof

OP woensdag 19 oktober hield prof. dr. W. van Dooren, benoemd tot bijzonder hoogleraar in de wijsbegeerte vanwege de *Humanistische Stichting Socrates* in de weidse aula van de Technische Hogeschool te Delft zijn oratie. De titel van zijn rede was: *De vrijheid van de filosofie en de gebondenheid van de filosoof*.

De nieuw benoemde hoogleraar begon met een aanhaling uit de oratie van zijn voorganger Van der Wal, waarbij ook hij de term 'humanistische wijsbegeerte' ten sterkste afwijst. 'Er zijn humanisten,' zei Van Dooren, 'die hun levensovertuiging slechts voor vol kunnen aanzien, als zij zich op hun eigen wijsbegeerte kunnen beroepen en er zijn andersdenkenden, die zelf zo zeer gewend zijn aan hun eigen standpunt-bepaalde filosofie, dat ze het zich bij de humanisten niet anders kunnen indenken.' Hieruit is al duidelijk, dat het thema van de rede is, de verhouding van humanisme en wijsbegeerte.

Enkele van de gedachten geef ik summier weer. De filosoof komt dikwijls in de verleiding om niet als onderzoeker maar als verkondiger van de waarheid op te treden. Als hij dat doet – en waarom zou hij dat niet mogen? – moet hij wel beseffen, dat hij niet als filosoof optreedt. Het gaat er in de wijsbegeerte om te onderzoeken hoe de -ismen (theïsme of atheïsme, pantheïsme of humanisme) gegrondvest zijn. Geen van de systemen van de wijsgeren hebben hun aktualiteit behouden, maar wel de afzonderlijke problemen. Dus niet de antwoorden maar de vragen.

De wijsbegeerte heeft tot taak om 'het vanzelfsprekende dubieus te maken.' Zij onderzoekt van elke uitspraak de draagwijdte en sluit de eigen uitspraken daar niet van uit. Zij stelt geen absolute geldigheid, laat staan absolute waarheid vast. De filosoof zorgt ervoor, dat een bepaalde uitspraak naar het eigen gebied wordt verwezen en niet daarbuiten geldigheid ontvangt. De werkelijke inhoud van een uitspraak moet onderzocht worden, dat wil zeggen: de wereldbeschouwelijke uitspraken.

De wijsbegeerte onderzoekt de grondslagen maar legt ze niet. De wijsbegeerte is niet in staat een wereldbeschouwing volledig te funderen. Alle pogingen daartoe zijn niet gelukt. De taak van de filosofie is wel, in vergelijking tot die van de vorige eeuw, zeer bescheiden geworden, maar haar programma is belangrijk en verrijkend, want zij moet zuiverend werken. Alles wat niet stand kan houden voor dieper doordenken moet zij aantasten en daarbij krijgt zij de inhoud van de wereldbeschouwing, die gebaseerd is op de levensovertuiging. Ook de wereldbeschouwingen zelf zal zij onderzoeken op echtheid en onechtheid. Altijd moet het streven naar objectiviteit aanwezig zijn.

Via een beschouwing over de drie niveaus, waarop de mens zich beweegt – beleefde werkelijkheid, de tot systeem gebrachte werkelijkheid en de filosofisch doordachte werkelijkheid – beschouwde Van Dooren het kernpunt, waarom er geen humanistische of – bij voorbeeld – zogenaamde christelijke filosofie bestaat. Er is wel een probleem bij de 'vrije' filosofie. Filosofen, die menen, dat zij vrij filosoferen vergeten, dat ook zij door hun standpunt gebonden zijn. Het lijkt of zij geen standpunt hebben en zo achten zij zich ontslagen van de plicht

Prof. dr. W. van Dooren

om de eigen wereldbeschouwing te doordenken. De wijsbegeerte zelf verzet zich hier tegen. Een totale visie op leven en zijn te bieden is niet de taak van de wijsbegeerte, het zou een utopie zijn, een steeds wijkende horizon.

Van Dooren eindigde met uiteen te zetten wat hij als zijn taak ziet en daarbij haalde hij de woorden van de filosoof Wittgenstein aan, die de wijsgerige werkzaamheid ziet als een vrijmaken van de weg tot zinvolle ontplooiing door onzin te ontmaskeren. Hiermede kondigde de nieuwe hoogleraar een bescheiden maar groot programma van zijn colleges aan. B.

Eerlijk onvermogen

INDERTIJD heb ik in dit blad de eerste twee delen van het boek van prof. dr. Han M. M. Fortmann 'Als ziende de Onzienlijke – een cultuurpsychologische studie over de religieuze waarneming en de zogenaamde religieuze projectie' besproken en daarbij de veronderstelling geuit dat het aangekondigde derde, afsluitende, concluderende deel nooit zou verschijnen. Nu ligt er een derde deel voor me en met een vlug oordeel zou men kunnen zeggen, dat ik uit mijn nek gekletst heb. Zo erg verkeerd zit ik niet, bij nadere beschouwing. Het deel sluit niets af. Het is genummerd: 3a. En er wordt al een deel 3b aangekondigd. Bovendien erkent Fortmann, ontwapenend eerlijk, dat zijn plan om in een derde deel al de kwesties die door de theorieën van Freud, Marx en Jung ten opzichte van de religie aan de orde zijn gesteld, te behandelen, 'onuitvoerbaar is gebleken'.

Op zeer boeiende, open wijze beschrijft dan de auteur zijn moeilijkheden. Hij weet niet te slagen in een afdoende weerlegging van het projectieargument, met name om de mogelijkheid van een eigentijdse, authentieke, onherleidbare religieuze ervaring te funderen. Door deze eerlijkheid heeft hij de literatuur over het onderwerp projectie werkelijk verrijkt. En hij nadert het methodologische standpunt van Sierksma – die een team van deskundigen eiste voor dit probleem – door te bekennen: 'Het vraagstuk is te groot voor één man.'

Voor wie wil meedenken met een eerlijk man bij de behandeling van een boeiend vraagstuk der menselijke belevenis is dit een rijk boek – inderdaad: zonder einde.

P. SPIGT

Prof. Dr. Han M. M. Fortmann: 'Als ziende de Onzienlijke, een cultuurpsychologische studie over de religieuze waarneming en de zogenaamde religieuze projectie', 3a, 1965. Paul Brand – Hilversum.

Radio-uitzendingen H.V. op maandagavond

EINDELIJK een beslissing over de radio-uitzendingen van het Humanistisch Verbond: iedere maandagavond van 19.40 tot 19.50 (tien over half acht tot tien voor acht, op de zender waarover VARA en AVRO kunnen beschikken) zullen de sprekers van het H.V. uiting geven aan wat er onder humanisten leeft, wat hen samenbindt en waarom het H.V. zich de belangrijkste vertegenwoordiger acht van 'de' onkerkelijken in Nederland. Slechts enkele dagen voordat het nieuwe radio- en televisiebestel in werking trad moest prof. dr. J. P. van Praag nog zijn teleurstelling uiten over twee feiten:

- dat het Humanistisch Verbond slechts één keer in de twee weken zijn stem kon laten horen en
- dat onmiddellijk vóór 1 oktober nog niet bekend was op welke dag en welk uur het H.V. zendtijd zou krijgen.

Dat is nu wel bekend: het H.V. is iedere week tien minuten zendtijd ver-

leend. Dit stemt tot getemperde vreugde; getemperd, omdat het H.V. toch vijf minuten per week minder zendtijd heeft gekregen dan de VARA (regelmatig) en de AVRO (incidenteel) vrijwillig hadden verleend. Maar verder niet gemopperd; hieronder volgt het programma voor de maand november. Het kwam te laat in ons bezit om de lezing van prof. dr. J. P. van Praag (7 november over 'Ouderen en jongeren') nog aan te kondigen. De tekst van die lezing is verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond, Postbus 114, Utrecht. Prijs f 0,50, postgiro 58.

Maandag 14 november (19.40–19.50).

mr. J. van Lelyveld 'De op-art van het dagelijks bestaan';

Maandag 21 november (19.40–19.50):

mevrouw D. Roethof-Ensing 'De vrijheid onder schot';

Maandag 28 november (19.40–19.50):

mr. M. Rood leest de vertaling voor van een tekst van de Duitse humanist H. Kober 'Dood en liefde'.

HET NIEUWE PROFIEL VAN DE VROUW (5)

WAAROM vormt de bestaande 'vrouw-kracht' nog een nauwelijks aangeboord reservoir? Om de vraag wat konkreter te stellen: waarom bestaat niet de helft van onze parlementsleden uit vrouwen? Waarom hebben in de meeste besturen en commissies en rechterlijke kolleges niet evenveel vrouwen zitting als mannen? Waarom vertoont het percentage meisjesstudenten dat werkelijk afstudeert een dalende lijn? ¹⁾ Hoe is het te verklaren dat de rond de eeuwwisseling ingezette 'emancipatie van de vrouw' in het zand geraakt schijnt te zijn? Waarom moeten vrouwen, die buitenshuis een werkkring hebben, zich heden ten dage nog zo dikwijls (trachten te) rechtvaardigen tegenover een kritische 'Umwelt', die de kwaliteit van een vrouw afmeet aan de witte helderheid van de lakens, die ze op maandagmorgen in de tuin te drogen hangt? Is er dan géén nieuw vrouwbeeld ontstaan; is het een sprookje dat de vrouw na 1945 een nieuw profiel vertoont?

Nee, het is geen sprookje. Het nieuwe profiel komt. Het is ten dele al zichtbaar. Maar er ligt inderdaad een raadselachtig waas overheen. Over het steeds duidelijker wordende nieuwe vrouwenbeeld ligt een andere image, die maakt dat het beeld onduidelijk wordt.

Misschien is deze ingewikkelde dubbele toestand het scherpst onderkend door de Amerikaanse psychologe Betty Friedan in haar boek 'The feminine mystique' ²⁾. De schrijfster konstateert aan de hand van onderzoekingen, dat in de laatste vijftien, twintig jaar onder de Amerikaanse vrouwen een nieuw verschijnsel, een 'probleem-zonder-naam' is ontstaan. Het probleem bestaat er uit dat de vrouwen zich doodmoe voelen (ondanks vele technische hulpmiddelen voor de huishouding); zeer onvoldaan en onbevredigd zijn (ondanks het eigen huis in de suburb, de auto's enz.); in toenemende mate man en kinders irriteren en tyranniseren; dat ze hun toevlucht zoeken in velerlei zaken, die ze weer

even snel laten vallen, of dat ze in arren moede dan maar een nieuwe baby krijgen, teneinde de innerlijke leegte (letterlijk en figuurlijk) op te vullen. Het komt er op neer dat ze ongelukkig zijn, en dat ze het gevoel hebben, geen 'eigen identiteit' te bezitten.

Mevrouw Friedan schildert een troosteloos beeld van de Amerikaanse vrouw van 45 jaar en jonger, aanzienlijk troostelozer dan dat van haar Mom van 60. Het naamloze probleem wordt veroorzaakt, meent ze, door de 'feminine mystique': het over-cultiveren en over-stimuleren van een gestileerde vrouwelijkheid, die geen enkel verband meer heeft met de werkelijkheid. Een patroon van vrouwelijkheid is de feminine mystique, dat uitsluitend gericht is op het eigen gezin en huis en op het beleven van de sexualiteit.

Dat de Amerikaanse vrouwen voor het sprookje van vrouwelijkheid door de knieën zijn gegaan, verklaart Betty Friedan als volgt:

1. verkeerd begrepen en niet verder ontwikkelde freudiaanse theorieën over de vrouw waren klakkeloos ingezogen en eindeloos gepopulariseerd;
2. bevindingen van de bekende anthropologe Margaret Mead, geconstateerd in kleine, afgesloten gemeenschappen in Polynesië en Nieuw-Guinea werden letterlijk toegepast op de Amerikaanse maatschappij;
3. dit Freud/Mead-mengsel van gedachten en ideeën is door de grote damesbladen en de reclamewereld dermate in de Amerikaanse samenleving gestampt, dat vrijwel niemand zich aan de invloed kon onttrekken.

Men was in de Verenigde Staten 'rijp' om ten slachtoffer te vallen aan de feminine mystique, toen na 1945 de mannen uit de oorlog thuis kwamen. Zij brachten niet alleen verhalen mee over aanschouwde ellende en verdriet. Ze namen soms ook Europese bruiden mee, soms alleen de herinnering aan meisjes en vrouwen in Italië, Japan en Frankrijk, vrouwen die zo anders wa-

ren... De overzeese avonturen van de Amerikaanse militairen hebben er misschien mede toe bijgedragen dat de vrouwen zich massaal, koortsachtig en krampachtig gestort hebben in een jacht op vrouwelijkheid, die geen intellectuele inspanning vergde en die gouden bergen van bevrediging beloofde.

Het is ronduit tragisch, meent Betty Friedan, dat vrouwen zich laten inspinen door zoete beloften van 'sexual fulfilment' als men schuurpoeder A gebruikt voor de gang, of gordijnstof B voor de slaapkamer. Het fraaie reclamebeeld in kleuren van het kwieke mevrouwje, dat op hoge hakjes stralend haar toch al smetteloze huis stofzuigt, is evenmin een weergave van enige realiteit als haar in avondjurk geklede elegante zuster, die een ook al elegante koelkast aanprijst, die gelukkig nu te krijgen is in dezelfde kleur als haar robe! Mevrouw Friedan noemt dit aan de vrouw brengen 'the sexual sell'.

Laten we ons geen enkele illusie maken, schrijft ze, wát ons ook door de kursussen in 'Hoe boei ik m'n man', of reclame voorgetoverd wordt en wát de 'Hoe verzorg ik m'n huis/gezin/planten/dieren/vloeren enz.' ook beloven: het vervullen van huishoudelijke plichten alleen, kán geen enkele echt volwassen vrouw werkelijk innerlijke bevrediging schenken. Het zich volkomen concentreren op huis-en-gezin is geen garantie voor volmaakt geluk op seksueel gebied.

Wat we nodig hebben, schrijft Betty Friedan, is een geheel andere visie op de vorming en het onderwijs van meisjes, een soort nationaal plan, een 'G.I.-Bill' voor vrouwen. Er moet een veelomvattende wetgeving komen, teneinde faciliteiten te scheppen opdat ook vrouwen, die nu ten slachtoffer zijn gevallen aan de feminine mystique, alsnog een opleiding kunnen krijgen en een bijdrage kunnen leveren aan de maatschappij. Deze bijdrage zal haar haar eigen identiteit weer terug kunnen geven.

Het boek van Betty Friedan is spits en soms geestig, fijn doordraverig en op den duur vervelend. Het had allemaal compakter en daardoor overtuigender gekund. De schrijfster heeft zich bovendien zó in haar probleem en haar oplossing vastgebeten, dat ze eenzijdig is. Bij iedere lezing, waar haar feminine mystique vermeld wordt, staan toehoorders op, die oprecht of verontwaardigd — al naar haar aard — meedelen, dat zij zich uiterst gelukkig voelen in hun 100 pct. huisvrouw bestaan!

Zou dit sprookje van vrouwelijkheid misschien naar ons land doorgesijpeld zijn? Zou een misleidend denken over de plaats-vande-vrouw-vooral-thuis ten gevolge kunnen hebben, dat bijvoorbeeld zo weinig meisjesstudenten echt gaan studeren? Dat ze alleen naar de universiteit trekken om de jaren tot ze trouwen aangenaam door te komen, of alleen maar om snel een geschikte man te vinden...? ³⁾. De roze-nestjesdroom zal plaatsmaken voor nuchter wasgoed en dagelijkse maaltijden; waar is dan de mogelijkheid, haar intellectuele capaciteiten te toetsen?

Ook bij ons lijkt het nieuwe profiel van de vrouw een beetje overwaasd te zijn door een geïmporteerde feminine mystique. Jammer, want het sprookje der opperste vrouwelijkheid vormt slechts een moderne verpakking van een oeroud patroon. Het zijn gewoon de reeds lang bekende drie K's (Kinder, Küche, Kirche), zónder de kerk en mét een geduchte scheut sex.

M. R.

¹⁾ Zie het in 1965 verschenen rapport van het Centraal Bureau voor de Statistiek: 'Numeriek rendement, mediane studieduur en studiediscipline van enige na-oorlogse studentengeneraties (1948—1950)'.

²⁾ De eerste druk verscheen in Amerika in 1963 bij uitg. W. W. Norton; in 1965 kwam een Penguin-editie.

³⁾ Zie het artikel van W. de Ru-Schouten in de NRC van 3/4/1965: 'Meisjesstudenten moeten aan de toekomst denken'.

Tibetaanse vluchtelingen vragen onze hulp

Op 24 oktober is, in de meeste Europese landen, een kortdurende actie begonnen voor hulp aan vluchtelingen in Azië en Afrika. In ons land concentreerde deze actie zich op bijstand aan Tibetaanse vluchtelingen. Hoewel de inzameling (officieel) reeds geëindigd is willen wij toch nog de aandacht vestigen op de nood van deze uit hun land verdreven mensen. De brieven, waarin de actie werd aangekondigd, ontvingen wij te laat om er vóór 24 oktober bekendheid aan te geven.

Het is ongeveer zeven jaar geleden dat de Dalaï Lama van Tibet en tienduizenden Tibetaanse vluchtelingen asiel kregen in India; Nepal, Bhutan en Sikkim namen kleinere groepen

vluchtelingen op.

Voor het overgrote deel van deze vluchtelingen moet een oplossing worden gevonden.

De regering in India heeft, bijgestaan door particuliere organisaties, met de hulp een begin gemaakt door enige duizenden Tibetaanse vluchtelingen onder te brengen in vijf agrarische nederzettingen. Er moet echter veel meer worden gedaan: 18.000 Tibetanen, die aan de wegen werken, leven onder de meest ongunstige omstandigheden in ongeveer 95 kampen, zonder uitzicht op een betere toekomst.

Het bestaan van deze mensen is bijzonder hard; in afgelegen bergachtige gebieden wonen zij in tenten, die weinig bescherming bieden tegen de

koude winters. Alleen de jongste kinderen wonen bij hun ouders. Een groep van ongeveer 5.000 kinderen is ondergebracht in kostscholen, ver van hun ouders vandaan.

De regeringen van India en Nepal zien zich geconfronteerd met zoveel problemen, dat de buitenlandse hulp moet worden vergroot. Omdat andere landen niet bereid zijn de vluchtelingenlast geheel of gedeeltelijk over te nemen, moet de integratie van deze Tibetaanse vluchtelingen in de landen waar zij wonen worden bevorderd.

Voor wie nog geen financiële bijdrage heeft geleverd aan deze actie zij (nog eens) vermeld, dat het gironummer van het comité Vluchtelingenhulp is: 999 — Amsterdam.

Humanistische aanvallen op het geloof?

ER zijn in de gemeenschap Rotterdam en waarschijnlijk ook elders in het land stemmen te beluisteren, die bezwaar maken tegen bepaalde stukjes zoals die van de heer De la Rie in het 'Kritisch Allerlei' van Mens en Wereld en de artikeltjes van schrijver dezès die zo nu en dan eens in 'Binding' verschijnen. Deze zouden aanvallen op het geloof van anderen bevatten en daarom een humanist onwaardig zijn. Een andere opmerking is, dat het humanisme zich niet steeds maar tegen het geloof moet 'afzetten': hebben wij geen ruggegraat genoeg om van ons zelf uit, zonder zulk een juxtapositie¹⁾ onze meningen te verkondigen?

Eens te meer blijkt, hoe oppervlakkig en onnauwkeurig er veelal gelezen wordt en hoe gemakkelijk, zelfs bij de meest doordachte formulering, begripsverwarringen kunnen ontstaan. Géén van de geïncrimineerde stukjes bevat enige aanval op enig 'geloof' als zodanig. Een waarlijk geloof, en overtuiging waarop een menselijk wezen zijn bestaan en zijn toekomstverwachtingen meent te kunnen baseren, is intrinsiek één van de meest intieme manifestaties van de menselijke geest, stil, ingetogen en wars van luidruchtige uiterlijkheid. Communicatie tussen zulk een gelovige en iemand die dit geloof niet bezit, is vrijwel onmogelijk; een poging tot gesprek ontaardt meestal in een soort 'nietes-welles'-discussie. Zulke gelovigen zijn er (alhoewel hun aantal steeds verder slinkt); zij hebben recht op respect, ook (of misschien: juist?) van de zijde van ons humanisten. Ik meen niet dat wij, in het algemeen gesproken, hierin te kort schieten.

Maar waartegen wij ons kunnen en mogen afzetten (om dit woord nu ook maar eens te gebruiken) zijn de brallende, discriminerende en soms ronduit dwaze uitingen en pretenties van organisaties van beroeps-gelovers, in het bijzonder wanneer daarmee de illusie gewekt wordt van een invloed en importantie die in geen verhouding staat tot de werkelijke 'zwaarte' van hun aanhang. Trouwens: ook deze uitingen worden net zo slordig gelezen, maar erger is, dat daarop soms rechtuit wordt gespeculeerd! Bezwaren tegen het signaleren van zulke verschijnselen, komende uit onze eigen humanistische kring, wijzen eens te meer op de bij de Nederlandse variëteit van het ethisch humanisme nog steeds aanwezige atavismen met een latent 'calvinistische' inslag, iets waarvan vrijwel géén geestelijke stroming in Nederland (de R.K. inclusief) zich tot nu toe geheel heeft kunnen ontdoen. (N.B. tot goed begrip: het woord 'calvinistisch' staat hier, bij gebrek aan een betere uitdrukking, nadrukkelijk tussen aanhaalingstekens!).

Ten slotte een voorbeeld 'in re':²⁾ Er is onlangs een boek verschenen onder de titel 'Gods Ruimtevaarder', geschreven door ene pater J. Brouwer. Dit is wat de uitgever (Lannoo in Den Haag) in zijn 'blurb'³⁾ omtrent dit geschrift zegt:

'Drie gedachten domineren in dit werk: de eenheid der kerken, de eenheid van kerk en wereld, de emancipatie van het kerkvolk. Kortom: een geestelijke ruimtevaart onder pauselijke begeleiding. Het juiste hoe en wanneer der hereniging kent geen mens. Maar wie voorziet de wegen van de geest? Wij kunnen die dag verhaasten. Al te veel slapers liggen nog lusteloos langs het strand der 'kerk-in-branding'. Het volk Gods is de geweldigste atoommacht die een wereld kraken of bouwen kan. Als kleinduimpje, de leek, eensklaps ontwaakt, wordt hij de reus, de redder der Kerk. De sleutelfiguur is de Paus, minder papa angelicus (engelachtig) dan papa humanus (menselijk); iemand die de dienende liefde, de diaconie, in zijn ambt en persoon integreert. De kleine dienaar en tegelijkertijd Gods kosmonaut.'

De schrijver wil, dat 'rooms, reformatorisch en

orthodox samen het avontuur wagen op weg naar Christus, het Licht', (Na 2000 jaar, kennelijk nog steeds een 'avontuur'!).

Indien wij nu dit aan paranoia⁴⁾ grenzende geleuter in een humanistisch orgaan overnemen, al of niet voorzien van enig commentaar, zijn wij dan bezig het geloof aan te vallen? De vraag stellen, is tevens haar beantwoorden... Hoogstens zou men kunnen zeggen, dat dergelijke lieden zelf zo braaf bezig zijn, wat er nog aan geloof bestaat, af te breken, dat zij van niemand enige hulp nodig hebben...

v. K.

¹⁾ Van Dale: 'het naast elkaar of op dezelfde lijn plaatsen.'

²⁾ Vrij vertaald: dat hierop betrekking heeft.

³⁾ Korte inhoudsbeschrijving.

⁴⁾ Geestesziekte, neigend o.a. naar godsdienstwaan.

Bovenstaand artikelje namen wij over uit het oktobernummer van Binding – periodiek van het gewest Zuid-Holland (Rijnmond-Gebied) van het H.V.

'De stem van het Humanistisch Verbond': een nuttige brochure

TER gelegenheid van het twintigjarig bestaan van het H.V. is de brochure 'De stem van het Humanistisch Verbond 1946-1965' uitgegeven, die alle publieke verklaringen bevat, die het H.V. in de loop van zijn bestaan heeft afgelegd. De lijst begint bij de verklaring over Indonesië (Lingadjatti) 1947, vervolgt met de verklaring naar aanleiding van de beledigende Vastenbrief van de Nederlandse bisschoppen, eveneens van 1947, publiceert de verklaringen tegen de ondermijning van het openbaar onderwijs, over Tsjecho-Slowakije, het radiobestel (1948), de mishandelingen in Indonesië op Zuid-Celebes en de congresresolutie van 1949 over de verhouding humanisme en communisme.

Uit 1951 werd opgenomen de basis van een gespreksmogelijkheid tussen humanisme en christendom en uit 1953 de verklaring naar aanleiding van de herdenking van het 100-jarig bestaan van de R.K. bisschoppelijke hiërarchie. De resoluties van het eerste I.H.E.U.-congres van Amsterdam vonden een plaats en uit 1958 de verklaring omtrent de gebeurtenissen in Hongarije. Eveneens uit 1958 stamt de resolutie over de proeven met atoombommen, terwijl ook de indrukwekkende brief aan de minister-president over de rassenspolitiek in Zuid-Afrika, gevolgd door het telegram aan de minister-president van Zuid-Afrika van 1960 werd opgenomen.

De congres-resolutie van 1963 over de kernwapens en die over de stopzetting van de atoombomproeven volgen hierop. De uitgebreide resoluties van het derde I.H.E.U.-congres zijn integraal overgenomen en ook de aanbevelingen voor de I.H.E.U. over oorlog en vrede werden afgedrukt. De lijst wordt afgesloten met

de brief van het dagelijks bestuur aan de Nederlandse minister-president over de gebeurtenissen in de Dominicaanse republiek en met de verontruste brief over de devaluatie van de Verenigde Naties, eerder gepubliceerd in M. en W. van 11 december 1965, het Woord van de Week van 12 december 1965 en In en Om het H.V. van december 1965.

De brochure sluit met een lijst van de Nieuwjaarsbrieven en met een lijst van de rapporten, brochures en andere publicaties, die het H.V. in de loop van de twintig jaar verzorgd heeft. De Beginselverklaring werd tenslotte opgenomen; zowel de eerste uit 1946 als de gewijzigde uit 1955.

Indien men de verklaringen, brieven en resoluties nog eens doorleest komt men onder de indruk van deze publicaties. De vaak geuite kritiek, dat het Humanistisch Verbond zo weinig zijn stem verheft indien er in de wereld dingen gebeuren, die in flagrante strijd zijn met menselijkheid en redelijkheid zal wel niet tot zwijgen worden gebracht door het verschijnen van deze brochure maar wel blijkt, achteraf, nog eens overduidelijk, dat waar en wanneer het H.V. zijn stem heeft laten horen, dit altijd terecht is geweest en weloverwogen geschiedde.

Wij hopen, dat de leden van het H.V. maar ook alle anderen, die het H.V. volgen, kennis zullen willen nemen van deze brochure, een waardige markering van de weg, de groei en de invloed van het humanisme in Nederland en in de wereld. B.

¹⁾ De brochure kan besteld worden bij het Centraal Bureau, postbus 114 in Utrecht. Prijs: f 2.25 (giro: 30 49 60).

IK denk er ZO over

Protest

TEGENOVER de welwillendheid van De la Rie, die zo goed is mijn boek 'Te goed voor deze wereld' vooral niet naar literaire maatstaven te beoordelen, sta ik natuurlijk zo weerloos als iedereen, wiens werk beoordeeld wordt. Wanneer de recensent echter schrijft: 'Van der Wal heeft zijn romans nooit gezien als meer dan...' dan vraag ik hoe De la Rie dat weten kan. De la Rie, die nooit tot mijn intimi heeft behoord, weet daar niets van en wéét dat hij daar niets van weet. Dan behoort hij er ook niet over te schrijven.

Libbe van der Wal

Samen in de nor

HET lijkt mij een heel belangrijke gedachte, die in Zweden gelanceerd is, dat vrouwen en verloofden van gevangenen voortaan in de gevangenis mogen wonen. In elk geval kan ik niet

zien, dat er iets onzedelijks in zou schuilen, wat mevrouw Roethof suggereert (M. en W. van 1 oktober) als ze in verband hiermee schrijft: '... de toch al niet te beste naam van Zweden op zedelijk gebied nog verder in discredit te brengen.' E. Vrind-Van Praag

Het is inderdaad een heel belangrijke gedachte, mevrouw Vrind. Geeft bovendien een goed humanistisch standpunt weer, goed en redelijk verdedigbaar. Er zitten zoveel kanten aan het probleem van de zedelijke positie van de delinquent en in het Zweedse geval kan men zich bijvoorbeeld afvragen, hoe het de vrouwen, kinderen en verloofden zal vergaan, hoe zij het zullen verwerken, jarenlang de 'gevangenschap' aan den lijve te moeten ondervinden... Het moeilijkste van stukjes in een rubriek als Kritisch Allerlei is, dat zij goeddeels ironiserend zijn opgezet en niet in het minst de bedoeling hebben in het kort ergens een 'artikel' over te schrijven. Het onderwerp als het onderhavige lijkt mij belangrijk genoeg er eens door een ingewijde aandacht aan te laten besteden. DR.-E.

AVONTUREN MET KINDEREN

DE klas was aan het tekenen. Over de herfst. De bruin-gele bladeren dwarrelden van de bomen, zwermen vogels trokken naar het zuiden en enorme paddestoelen beheersten bij sommigen het beeld. Een jongen zette vol zelfvertrouwen een grote blauwe boom op zijn papier en toen de anderen dit natuurverschijnsel in de gaten kregen, bleef kritiek niet uit.

'Moet je kijken, Dick is gek, een blauwe boom!' Dick verdedigde zich door te zeggen dat hij het mooi vond zo en ik hielp hem door in te brengen dat 'in de kunst alles mag'. 'Als Dick die boom blauw ziet, dan is ie blauw. Daarmee uit.' Annamaria, die uit een artistiek milieu komt, knikte heftig. 'Zo is het', zei ze. Wim, die net een fijne rose kleur had gemengd, sprak: 'Kijk eens, wat een goeie kleur voor een gezicht, want dat kun je toch nooit blauw maken, hè?' 'Oh nee', riep Annamaria, 'mijn vader tekent

vaak blote dames, nou dat doet ie gewoon zwart-wit.'

Consternatie! 'Blote dames? Helemaal in d'r blootje?'

'Ja, gewoon bloot', was het antwoord.

Opeens begon Reinier te grinniken. En met een gebaar van zijn twee handen voor langs zijn bloesje, zei hij. 'En dat dan? Hoe tekent je vader dat dan?'

'Helemaal niet moeilijk', kwam Annamaria. Zij nam haar penseel en tekende daar twee gelijke rondjes mee op papier. Zij verklaarde er bij: 'Kijk, hij zet gewoon twee rondjes en daar doet hij dan tip-tip een stip in het midden, klaar!' Even stond Reinier deze techniek te overdenken, zijn hoofd schuin naar de rondjes. Toen zei hij: 'Nou, en toch vind ik het maar gek, jouw vader en al die blote dames!'

D. R.-E.

Overconsumptie van zuurstof

DE drie miljard bewoners van deze aarde consumeren een hoeveelheid zuurstof voor 43 miljard mensen, volgens de directeur van de Biotechnische Academie in Lauffen bij het Oostenrijkse Salzburg. Industrialisatie is de grote 'schuldige'.

Tijdens een rit van duizend kilometer gebruikt een auto net zoveel zuurstof als een mens in een heel jaar. De verbranding van een ton steenkool vergt het jaarrantsoen van tien personen. Wouden en groene stroken, de natuurlijke zuurstofproducenten, verdwijnen snel in de industriegebieden, waar zij juist het meest nodig zijn. Sommige landen planten weliswaar op grote schaal nieuwe bomen, maar dit gebeurt gewoonlijk ver van de steden en industriecentra. (Uit 'Unesco-Nieuws')

Watervervuiling in Europa

'HET water van de Rijn, dat in de bovenloop bij het Meer van Constanz slechts 30 tot 100 microben per kubieke centimeter bevat, telt per kubieke centimeter 100.000 tot 200.000 bacteriën tegen de tijd, dat het de zee bereikt.' En 'terwijl de Seine stroomopwaarts van Parijs slechts vijftien ziektekiemen per kubieke centimeter bevat, is dit cijfer verder stroomafwaarts ongeveer anderhalf miljoen.'

Deze cijfers worden aangehaald in een rapport dat onlangs aan de Raad van Europa is aangeboden. De Raad is van plan een conventie op te stellen voor de bestrijding van de watervervuiling. Ook wil de Raad een soort Water Handvest publiceren om alle burgers vertrouwd te maken met de problemen. (Uit 'Unesco-Nieuws')

Aurora

heeft nu ook
een groeiende
verzekering
voor uitvaartkosten

Deze "Aurora-groeiopolis" is een verzekering waarbij het aanvankelijk verzekerde bedrag met 2% per jaar stijgt, terwijl de premie onveranderlijk is.

Vraagt inlichtingen
bij

n.v. Levensverzekeringsmaatschappij

Aurora

Stadhouderskade 1a, Amsterdam

Mens en Wereld

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers

Redactieraad: mr. M. Rood-de Boer, prof. dr. J.C. Brandt Corstius, H. Mozes, R. de la Rie, mr. dr. H. J. Roethof, P. W. van der Vliet

Redactiesecretaris: J. van Straten, Goethelaan 73, Utrecht, telefoon 030-31563

Administratie, abonnementen en advertenties: postbus 114, Utrecht, telefoon 24641; postgiro 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht

Advertentietarieven op aanvraag

Abonnementenprijs voor leden van humanistische organisaties f 7.50 per jaar, voor niet-leden f 9.50, buitenland f 12.-, losse nummers f 0.50

Uitdaging en antwoord Inleidingen gehouden tijdens de bijeenkomst 20-jarig bestaan Humanistisch Verbond, door dr. H. J. Roethof, prof. dr. J. C. Brandt Corstius, prof. dr. J. P. van Praag. f 1,75 Humanisten over echtscheiding Inleidingen gehouden op de juristenconferentie v.d. Humanistische Stichting Socrates, door dr. H. J. Roethof, mr. M. Rood-de Boer, mr. H. G. van Veen. f 1,80	Invloedrijken Een verzameling van reeds gepubliceerde artikelen in het Woord van de Week over enkele belangrijke figuren, die, in de loop der eeuwen, de humanistische gedachte naar voren hebben gebracht. f 4,75 Bevrijdend Humanisme H. Lips. f 3,90 20 jaar Humanistisch Verbond Een korte samenvatting over de jaren 1956 - 1966. f 2,90	Het Humanisme in de moderne wereld Inleidingen gehouden tijdens het 16e congres. f 0,85 Te bestellen door storting of overschrijving op giro-rekening no. 30.49.60 t.n.v. het Humanistisch Verbond te Utrecht, met omschrijving van de gewenste brochure.
---	--	---

ANNONCES

Turkse heer, leeftijd 36 jaar, woonachtig in Turkije, Istanboel, academisch gevormd, zeer goede positie, **zoekt kennismaking** met Nederlandse dame door middel van correspondentie om tenslotte tot een huwelijk te komen. Correspondentie kan in de Engelse taal geschieden. Brieven aan de secretaris Nederlandsch-Turksche Vereeniging, Postbus 2007, 's-Gravenhage.

'Maria Laulaa'

Na een optreden voor de afd. Voorburg van het Humanistisch Verbond, is Maria Laulaa gaarne bereid haar programma van Internationale volksliederen afgewisseld door eigen composities, aan meerdere afd. te bieden. Als begeleiding heeft zij haar gitaar. Inlichtingen: de heer L. Th. Baerveldt, Middachtenstraat 207, Nijmegen.

Als gevolg van de nieuwe zendtijdverdeling worden onze wekelijkse radiolezingen vanaf 7 nov. 1966 gehouden op **maandagavond van 7.40-7.50 uur** en niet meer op zondagmorgen van 9.45-10.00 uur. Helpt ons, hieraan in ruime kring bekendheid te geven.

Een abonnement op 'Het Woord van de Week', waarin o.a. de lezingen worden gepubliceerd, kost f 6,- per jaar. Indien u zich thans abonneert, ontvangt u de nog in 1966 verschijnende nummers gratis.

Postgiro 58 t.n.v. Humanistische Luisterkring 'Het Woord van de Week', Utrecht.

Gezond natuurlijk leven is vegetarisch leven. Een gezaghebbend oordeel over de modernste stromingen op voedingsgebied vindt u in de „Vegetarische Bode”. Een proefabonnement voor zes nummers ad f 2,50 zal u hiervan overtuigen.

Administratie: Admiraal de Ruijterweg 236 huis, Amsterdam W 2, postgiro 9266.

MENS EN KOSMOS

Gewijd aan de studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap met hun grensgebieden, onder redactie van J. M. Hondius, Dr. H. Groot, Mr. N. Kluwer, P. Krug en Dr. D. H. Prins.

Abonnementsprijs f 15,- per jaar (6 nummers). Losse nummers f 2,50.

Vraagt toezending gratis proefnummer en catalogus van uitgaven op geestelijk gebied bij de uitgever **N. KLUWER-DEVENTER**.

Ook verkrijgbaar bij de boekhandel.

Humanistische Correspondentiekering voor **huwelijkscontacten** opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht, gaarne 30 cent aan postzegels insluiten.

REKENSCHAP

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT

voor wetenschap en cultuur,
wil een blad zijn voor de verdieping van de
humanistische overtuiging

In het septembernummer o.a.

Montaigne - A. L. Constandse
Vauvenargues - O. Noordenbos
Bernard de Mandeville - P. Spigt
Aldous Huxley - E. M. Janssen Perio

Folder op aanvraag

Het abonnement kan ieder kwartaal ingaan

**HUMANISTISCHE STICHTING
SOCRATES**

Postbus 114, Utrecht
Giro 58 22 93

Lees de

„Humanistische Documentatiedienst”

Uitgave van de Humanistische Stichting 'Mens en Wereld'.

Verschijnt 11 x per jaar.

Publikatie van belangrijke berichten van alle humanistische organisaties en van alle persberichten over het georganiseerd humanisme in Nederland (f 3,- p. jaar).

Door storting of overschrijving van f 3,- voor 1967 ontvangt u alle nog in 1966 verschijnende nummers gratis.

Giro 30 49 60 t.n.v. Hum. Verbond, Utrecht.